

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Власенко В. М. (Суми, Україна), канд. іст. наук;
Дегтярьов С. І. (Суми, Україна), д-р іст. наук;
Камберова Р. (Софія, Болгарія), канд. філол. наук;
Король С. М. (Суми, Україна), канд. політ. наук;
Куліш А. М. (Суми, Україна), д-р юрид. наук;
Лобко Н. В. (Суми, Україна), канд. іст. наук;
Нестеренко В. А. (Суми, Україна), канд. іст. наук;
Піскун В. М. (Київ, Україна), д-р іст. наук;
Рамач Я. (Нові Сад, Сербія), д-р іст. наук;
Семенов В. М. (Суми, Україна), канд. наук із держ. упр.;
Теліженко Л. В. (Суми, Україна), д-р філос. наук.

Рекомендовано до видання вченою радою юридичного факультету
Сумського державного університету
(протокол № 10 від 07.04.2016 року)

Особистість, суспільство, держава: проблеми минулого і сьогодення : матер. II Міжнар. наук.-практ. конф. : у 2 част. (Суми, 18 квітня 2016 р.) / ред. колегія : В. М. Власенко, С. І. Дегтярьов, Р. Камберова та ін. – Суми : Сумський державний університет, 2016. – Ч. 1. – 168 с.

До збірника увійшли наукові статті та повідомлення викладачів, студентів, учених та аспірантів ВНЗ і наукових установ, виголошені в рамках II Міжнародної науково-практичної конференції «Особистість, суспільство, держава: проблеми минулого і сьогодення» (Посвідчення УкрІНТЕІ № 699 від 22 грудня 2015 р.), присвячені актуальним питанням суспільно-гуманітарних наук.

На обкладинці використано мапу «Русь, Московія і Тартарія» фламандського картографа XVI ст. Абрахама Ортелія.

ЧУДОТВОРНА ІКОНА ОХТИРСЬКОЇ БОЖОЇ МАТЕРІ*

Слобожанщина – історично та духовно багатий край. Тут збереглося чимало сакральних пам'яток культури, які дійшли до нас із глибин віків. Святині області багато років ваблять прочан різних християнських конфесій не лише з України, але й з-за кордону. Особливе місце серед святинь займають ікони. До них молилися, у них сподівалися знайти зцілення і допомогу в житті.

Серед шанованих народом чудотворних ікон найбільше було зображень Божої Матері та чудотворця Миколая. Назви їм давали за місцем, церквою або монастирем, у яких вони перебували. Так, Почаївською назвали ікону Божої Матері у Почаївській Лаврі на Волині, знану ще з 1340 р. Серед інших широко відомих ікон Божої Матері були і є: Охтирська (1739 р.), Бучинська (XVIII ст.), Барська (XVI ст.), Братська у Братському монастирі (1654 р.), Лубенська (XV ст.), Єлецько-Чернігівська (XI ст.) та інші.

Явлення Охтирської чудотворної ікони Богоматері відбулося 2 (15) липня 1739 р. Це одна з небагатьох ікон образу Богородиці з датою явлення та зображенням імператорського символу – двоголового орла, що свідчить про її визнання *«государями всеросійськими»* і знаком *«Торжества Православ'я»*.

Вплив чудотворної ікони Охтирської Божої Матері на духовний розвиток історичного краю Слобожанщини є великим. До ікони звертаються люди, що бажають зцілитися від багатьох хвороб (найбільше від лихоманки). Вона вважається покровителькою сиріт, до неї йдуть за благословенням у державних справах. Нині в Охтирському Покровському соборі зберігаються 2 списки чудодійної ікони. Тисячі паломників щороку відвідують 15 липня Охтирський Покровський собор з метою поклоніння Святому Образу.

*Робота здійснена в рамках виконання фундаментального дослідження №15.01.10-01.15/17.3Ф «Історичний розвиток порубіжжя Північно-Східної України як засіб конструювання загальнонаціональної моделі історичної пам'яті».

Чудотворна ікона – у Православній і Католицькій церквах іконописне зображення, шановане як джерело чуда (дива) різного характеру (найчастіше зцілень, допомоги на війні, при пожежі). Джерелом дивних дій, на думку Церкви, є благодать Бога, що діє через ікону. У православної церкви шанувалося близько 1000 ікон, що прославилися таким чином. В основному це ікони Богородиці. Приводом до визнання того або іншого образу чудотворним є засвідчені церковними властями випадки дивної допомоги після молитов перед іконою.

Слобожанщина славиться низкою чудотворних ікон. Серед них важливе місце посідає ікона Охтирської Божої Матері. 15 (2-го за старим стилем) липня 1739 р. настоятель Покровської церкви отець Даниїл вирішив випробувати нову косу і накосити трави на своєму обійсті [1, с. 206]. Змахнувши разів зо два, побачив у траві ікону, що виблискувала чудодійним сяйвом під променями вранішнього сонця. Священик почав читати молитву, а потім відніс ікону до свого будинку та поставив на покуті. Його вразило незвичайне зображення Божої Матері: на нього дивилася Діва Марія, яка склала у скорботі на грудях руки, а ліворуч від неї стояло розп'яття Ісуса Христа. Сюжет відтворював видіння, що було послане небом Діві Марії і віщувало смерть її майбутнього сина в ім'я спасіння людей.

Протягом трьох років ця ікона перебувала в будинку священика. У день Покрови в 1742 р. попереднє явище повторилося, сяйвом своїм ікона освітила всю кімнату. Згодом йому наснився сон, в якому Божа Матір звеліла ікону вимити чистою водою. Прокинувшись, священик зробив те, що звеліла йому Богоматір. Воду після миття він не вилив, чекаючи ранку. Уночі йому знову з'явилася Богоматір і повідомила, що ця вода цілюща для хворих на лихоманку. Наступного дня священик дав напитися тієї води дочці, яка саме хворіла і та одужала. Отець Даниїл, будучи свідком чудесної сили ікони, переніс її до храму.

Звістка про чудодійну силу ікони Богоматері в Охтирці швидко облетіла навколишню місцевість. Почали сходилися хворі люди. З 1743 р. до 1744 р. в «Книгу чудес» записано 103 випадки чудодійного зцілення [2, с. 4]. Зафіксовані факти слідства про чудодійність Охтирської ікони збереглися в

архівних матеріалах та літературі того часу. Імператриця Єлизавета Петрівна своїм указом від 7 листопада 1746 р. повеліла визнати ікону Охтирської Божої Матері чудодійною. Святим Синодом 22 липня 1751 р. ікона також була визнана чудодійною: «Святую икону Богоматери, явленную в городе Ахтырка, почитать за чудотворную» [2, с. 4].

Слава Охтирської ікони розійшлась далеко за межі міста. Потік людей, які йшли до Охтирки, щоб помолитися перед іконою, попросити її заступництва і допомоги, з кожним днем збільшувався. Усього від ікони було записано 324 засвідчених фактів чудес.

Дана ікона має не тільки духовну цінність, а й художню, мистецьку. Саме завдяки чудодійній іконі Божої Матері в Охтирці розпочали будівництво архітектурної пам'ятки Слобожанщини – Охтирського Покровського собору [3, с. 3-4].

В Охтирському Покровському соборі зберігається «История явления Ахтырской чудотворной иконы Божией Матери», видана в Харкові у 1899 р. [4]. Там зафіксовано саму історію явлення чудотворної ікони, дива зцілення та коротка історія будівництва Охтирського Покровського собору.

За історичними даними, іконографію Охтирської ікони, тобто її художні особливості, визначають по-різному. В одних джерелах образ відносять до письма давньоруського. В інших – до зразків італійсько-грецького мистецтва. Про грецьке походження ікони може свідчити той факт, що в селі Лопухівка на Саратовщині, існує Охтирський жіночий монастир, заснований в 1865 р. священником Іоаном Левитицьким та монахом Никодимом. Саме монах Никодим, колишній селянин Саратовської губернії, приніс з Афону з собою ікону Божої Матері, що також має назву Охтирської, коли його послали в Росію збирати пожертви і для заснування обителі на честь Божої Матері [5, с. 8]. Існують версії мистецтвознавців, які вважають, що поява ікони в Охтирці може бути пов'язана з військовим значенням міста. Нібито Образ могли загубити вихідці з Угорщини чи Сербії, які наймалися на службу до російської армії. З історії Охтирського гусарського полку відомо, що сербські військові несли тут службу [5, с. 8].

Чимало іконописців у своїй творчості розробляли тему Охтирської Богородиці. З архівних джерел відомо, що першим

реставратором цієї ікони був Іван Маляр, до якого звернувся священник Данило Полянський. Ще один з варіантів ікони Охтирської був намальований Петром Рогулею. У 1753 р. з ікони робив список художник на ім'я Іван Грек [6, с. 3].

Особливо багато списків Охтирської Богородиці зроблено майстрами селища Борисівка, де існував відомий іконописний центр з 1711 р. Списки з Охтирської Богородиці неодноразово виконувалися відомими слобідськими іконописцями братами Бунаковими, які очолювали іконописну майстерню в м. Чугуїв. На Чернігівщині були відомі ікони Охтирської Богородиці з майстерні Михайла Охріменка, з яких наприкінці ХІХ ст. робилися хромолітографії [6, с. 3]. Списки відомих та невідомих іконописців були майже в кожному другому домі жителів міста Охтирка.

Таким чином, наявність чудотворної ікони Охтирської Божої Матері назавжди вплинула на історію та культурний і релігійний розвиток Слобожанщини та, зокрема, Охтирщини, навіть герб міста відображає подію поклоніння Святому Образу населення тодішньої і сучасної держав. ХХ ст. залишило свій слід в історії чудодійної ікони Охтирської Божої Матері. До сьогоднішнього дня її повна історія, починаючи з 1903 р., та місцезнаходження достеменно не відомі. Версій про зникнення чудотворної ікони Охтирської Богородиці дуже багато. Хоча, з певною долею вірогідності, можна стверджувати, що всі ці історії стосуються різних 20 списків чудотворної ікони Охтирської Божої Матері, що прожили своє самостійне життя й дали людям душевний спокій і надію на чудо.

1. Городские поселения в Российской империи. Том 5. Ч.1. Тамбовская-Харьковская. – С.-Петербург, 1865. – С. 331-337.

2. Залавський А. Ікона, що принесла місту славу / А. Залавський // Город А. – 2006. – № 42-43. – С. 4.

3. Вечерський В. Храми, що дивом уціліли / В. Вечерський, В. Звагельський // Старожитності. – 1993. – №39-40. – С. 14-15.

4. История явления Ахтырской чудотворной иконы Божией Матери. – Харків, 1899. – 135 с.

5. Ковальчук Н. Духовні святині Охтирщини / Н. Ковальчук // Кишенькова газета. – № 1-2. – 45 с.

6. Паньок Т. В. Окремі нотатки до історії Охтирської Богородиці / Т. В. Паньок // Істина. – 2013. – № 28(40). – С. 4.